

ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΦΙΛΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ 1949
ΔΘΗΝΑΙ
✠
ΕΠΕΤΗΡΙΣ

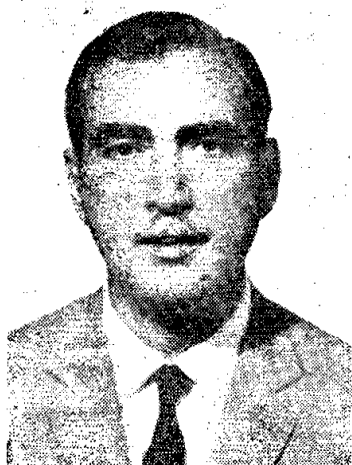

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ
ΕΙΚΟΣΑΕΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ & ΣΥΝΕΧΩΣ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

=1970=

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΜΕΛΩΔΙΑ

Ὑπὸ τοῦ Μουσικολ. κ. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΣΤΑΝΙΤΣΑ
Ἀρχοντος Πρωτοφάλτου τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας.

Ο κ. Θ. ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ

Εἰς τὸ παρὸν Ἑορταστικὸν Λεύκωμα τοῦ «Συλλόγου τῶν Φίλων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς», ἐπὶ τῇ συμπληρωσῇ 20ετίας ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του, συμμετέχω μὲ μίαν σύντομον ἀνασκόπησιν ἐνὸς θέματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκα τὸν τίτλον «Λόγος καὶ Μελωδία» καὶ τὸ ὁποῖον, ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὑφίσταται πάντοτε εἰς τὸ προσκῆνιον τῶν μουσικῶν συζητήσεων.

Θεωρῶ τὸ ἱερὸν παλάτιον τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς μας, ἀνεγερμένον ἐπὶ δύο μοναδικῶν, καὶ ἀδιαφιλονικήτων βάσεων, τοῦ λόγου καὶ τῆς μελωδίας. Ὑπὸ τὸν ὄρον «λόγος», ἐννοεῖται φυσικὰ ὁ ὕμνογράφος, ὁ ὁποῖος καὶ περιλαμβάνει ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν ἀδομένων, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ λόγου τῶν Γραφῶν, μέχρι καὶ τοῦ «Κύριε Ἐλέησον». Ὑπὸ δὲ τὴν «μελωδίαν», τὸ ἐξέχον ἐκείνο χαρακτηριστικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὸ καὶ διακρίνον ταύτην ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν.

Διὰ τὴν ἐν γένει μουσικὴν, ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν θέμα προτεραιότητος, μεταξὺ τῶν δύο βασικῶν αὐτῶν παραγόντων, τοῦ λόγου καὶ τῆς μελωδίας, ἢ ἁρμονίας. Παλαιότατα, εἰς τὸ ἔπος, ἐκυριάρχει ὁ λόγος καὶ συνώδευεν ἡ μουσική. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ἡ μουσικὴ κατέλαβε σημαντικωτέραν θέσιν καὶ εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν σχεδὸν ἐκυριάρχει τοῦ λόγου.

Δὲν συνέβη καὶ δὲν δύναται νὰ συμβῇ τοῦτο εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἢ ὁποία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς στοιχεῖον συντελοῦν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς κατανοήσεως καὶ συμμετοχῆς τοῦ πιστοῦ, εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Λατρείας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Λατρείαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς «ἐμμελοῦς ἀναγνώσεως» (Μ. Ἀθανάσιος), εἰσέτι, μέχρι καὶ τῆς σημερινῆς ἐξελίξεως τῶν μελωδημάτων καὶ τοῦ τρόπου ἐκτελέσεως αὐτῶν, ὡς πρῶτον βασικὸν στοιχεῖον πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ Χριστιανικὴ ὕμνογραφία, δηλαδή ὁ λόγος, μὲ δεύτερον βασικόν, τὴν μελοποίησιν καὶ μουσικὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ.

Ἔτερον σημεῖον, καθαπτόμενον τοῦ πρώτου, εἶναι ἡ διάκρισις, ἡ ὁποία δέον νὰ γίνηται εἰς τοὺς ὅρους «μελωδία» καὶ «ἁρμονία», προκειμένον νὰ χαρακτηρισθῇ, ἢ νὰ ἀποδοθῇ μία μουσικὴ σύνθεσις καὶ ἐκτέλεσις.

Συμβαίνει συχνὰ νὰ ἀκούεται ὁ χαρακτηρισμὸς «ἁρμονικώτατον», δι' ἓν Ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἐξετελέσθη παρὰ τινος Ἱεροφάλλον, ἢ Χορωδίας. Εἶναι παντάπασι ξένον καὶ ἄηθες νὰ χαρακτηρίζεται οὕτω πως μία μουσικὴ ἀπόδοσις, τῆς ὁποίας τὸ κεντρικὸν θέμα, ὅχι μόνον ἀπὸ πλευρᾶς ὑμνογραφικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ μουσικῆς συνθέσεως, εἶναι ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, δηλαδή ἡ προσευχή.

Ἡ διάδοσις καὶ ἐξέλιξις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῇ Δύσει, ἀπὸ τοῦ ε' εἰσέτι αἰῶνος καὶ ἐξῆς, ἔλαβε χώραν ἐπὶ διαφορετικῶν βάσεων καὶ συνθηκῶν, ἐντὸς δὲ τῆς σφαίρας αὐτῆς κινουμένη καὶ μέχρι σήμερον, δικαιολογεῖ τὸν ὅρον «ἁρμονία», συνδυάζουσα φωνητικὴν καὶ ἐνόργανον μουσικὴν ἐκτέλεσιν.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, αἰσθησις, συναισθήματα, ἀκροάματα, βιώματα καὶ εἰκονισμένα ὀράματα εἰσέτι, σχηματίζουν καὶ δημιουργοῦν τὸν κόσμον τῆς μεγάλης παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ σύνδεσμος τῶν «Βυζαντινῶν Ἱεροφαιτῶν» πρὸς τὸ Θεῖον, προέρχεται καὶ ἐξασφαλίζεται καὶ ἐπιτυγχάνεται μὲ ἄλλας προοπτικάς, ἢ τῶν ξένων μουσικῶν δημιουργῶν καὶ ἐκτελεστῶν. Περιττὸν νὰ ἀναφεροῦν ἐνταῦθα πλήρως καὶ λεπτομερῶς τὰ στοιχεῖα, τὰ προκαλοῦντα τὴν «μελωδικήν» καὶ ὅχι τὴν «ἁρμονικήν» ἀπήχησιν τῶν ψαλλομένων.

Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ὅτι καὶ μία ἀπλὴ ψαλμωδία, ὀρθῶς καὶ «κατ' ἐπίγνωσιν» ψαλλομένη, ἀποτελεῖ μίαν συζυγίαν ἤχων, τέχνης, ἱερᾶς προσομιλίας, ψυχικῆς συντριβῆς, διαλογικοῦ δυναμισμοῦ, βιωματικῆς συγκινήσεως, δεκτικῆς ἰκανότητος. Οἱ ὅροι οὗτοι, νομίζω ὅτι ὁμιλοῦν ἀφ' ἐαυτῶν τῶν.

Ἀνέκαθεν ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερον, θέμα «ἐναρμονίσεως» τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Αἱ προσπάθειαι αὗται θὰ ἀποδίδωσιν ἐλλειπῶς, διότι ὁ χῶρος τῆς ἐναρμονίσεως δύνатаι νὰ εὐρυνθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ, ἐφ' ὅσον θὰ προχωρῇ εἰς βάρος ἄλλων θεμελιωδῶν στοιχείων καὶ δὴ τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς ἐκφράσεως τῶν ὑμνογραφικῶν λέξεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σχεδὸν τελείως ἀποφεύγεται διὰ τοῦ τρόπου τῆς καθιερωμένης μελωδικῆς ἐκφράσεως.

Τὸ ὑψιστον, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ μελωδικὴ μουσικὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν εἶναι ἡ εὐχαρίστησις, ἡ τέρψις τοῦ ἀκροατοῦ, ἢ τοῦ πιστοῦ. Εἶναι ἡ μετάθεσις τοῦ ἑαυτοῦ του εἰς τὸ ἐξαῦλωμένον ἀντικείμενον τῆς λατρείας του. Ἡ μετακίνησις καὶ ἡ συμμετοχὴ ἀπὸ τὰ γήϊνα εἰς τὰ ἐπουράνια.

ΘΡ. ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ

Ἀρχὼν Πρωτοψάλτης τῆς Μ. Χ. Ἐκκλησίας.